

Sessió de FormAcció 21

**Indicadors per a l'avaluació d'accions
ambientals i socials**

Informe de la sessió

[A G E N D A 21 B C N]

20 de maig de 2010

Programa Acció 21

Sumari

1. Dinàmica de la sessió
2. Relació d'assistents
3. Avaluació de la sessió
4. Annexos

El passat **dijous 20 de maig** de 2010, de 17 a 19.30 h va tenir lloc a la Secretaria de l'Agenda 21 (C. Nil Fabra, 20) la sessió de formació **Indicadors per a l'avaluació d'accions ambientals i socials**, a càrrec de Montserrat Llobet, economista i doctorand de sociologia, i de l'equip tècnic de la Secretaria de l'Agenda 21 de Barcelona, en el marc del programa d'activitats adreçat a les organitzacions signants del Compromís ciutadà per la sostenibilitat.

La finalitat d'aquesta sessió era treballar sobre aquestes eines per a l'avaluació, no només dels plans d'acció de les organitzacions sinó de qualsevol acció, programa o política de sostenibilitat que ens plantejem dins el nostre àmbit de treball. Així mateix, també s'ha volgut fer una introducció als indicadors socials, a través de l'exposició d'un cas actualment en fase de recerca. El present informe recull la dinàmica de la sessió, el llistat d'assistents i les fotografies de l'acte.

1. Dinàmica de la sessió

- I. **Benvinguda** a càrrec de Patrícia Rovira, tècnica de la Secretaria 21 de l'Agenda 21 de Barcelona.
- II. **Presentació de la Convenció de signants 2010**
La Secretaria de l'Agenda 21 va informar sobre l'estat de l'organització de la Convenció de signants i la implicació que s'espera de les entitats en aquest esdeveniment, els objectius i el calendari. Es va convidar els assistents a participar-hi.
- III. **Els indicadors de sostenibilitat. Què són i per a què serveixen.** Patrícia Rovira, tècnica de la Secretaria de l'Agenda 21, va començar la sessió fent una breu introducció als indicadors com a eina d'avaluació, amb definicions i utilitats pràctiques, utilitzant com a exemple el sistema d'indicadors de l'Agenda 21 organitzats per objectius del Compromís i relacionant-los amb l'avaluació dels plans d'acció.
- IV. **Indicadors socials de sostenibilitat.** La investigadora Montserrat Llobet va exposar la seva recerca en indicadors socials per a l'avaluació de la Responsabilitat Social de les Organitzacions, un treball que està desenvolupant a la Universitat Autònoma de Barcelona. En aquest estudi es proposa avaluar la qualitat de vida en els diferents àmbits, com per

exemple en el treball, a partir d'indicadors socials com ara indicador de cohesió social, de formació laboral o d'estabilitat.

- V. Taller participatiu per a la creació d'indicadors.** Per tancar la sessió es va fer una dinàmica en grups en la què cada un va triar una situació de partida, pensant en treballar els àmbits ambiental i social, per a un pla d'acció. Cada grup va triar un objectiu, amb diferents possibles actuacions. Sobre una actuació es va definir un indicador de seguiment, i en una posada en comú vam comentar els pros i contres dels indicadors triats, la seva funcionalitat, adequació a l'objectiu i facilitat i fiabilitat de les dades. El debat ens va portar a finalitzar el taller prop de les 20 h.
- VI. Cloenda.** La Secretaria de l'Agenda 21 va animar els participants a treballar en l'elaboració de sistemes propis d'indicadors, i a fer un bon seguiment, amb el suport i l'assessorament permanent de la Secretaria. La sessió va finalitzar a passades les 20 h del vespre.

Diferents moments de les exposicions temàtiques.

2. Relació d'assistents

A la sessió van assistir un total de **20 persones** de 17 organitzacions diferents:

ENTITAT	NOM I COGNOM
AccióNatura	Joan Feliu
Agenda 21 Escolar	Mireia Abril
Ajuntament de Barcelona	Laura Zapata González
Ajuntament de Barcelona, Districte de Gràcia	Josep C. Pinteño Correa
B:SM (Mobilitat)	Carles Lluch
B:SM	Enric Trullols
B:SM	Raquel Hernández
Centre Cívic Can Castelló	Laura Sánchez
Col·legi de Llicenciats en Ciències Polítiques i Sociologia	Cristina Collado Salvador
Col·lectiu punt6	Adriana Ciocoletto
ConSORCI del Parc de Collserola	Ana Prieto
ConSORCI del Parc de Collserola	Màrian Navarro
Diputació de Barcelona	Maria Garcia Martínez
Fundació Catalana de l'Esplai	Júlia García Pastor
Fundació Intervida	Carla Pascual Roig
Generalitat de Catalunya. Departament de Medi Ambient i Habitatge. Servei d'Educació Ambiental	Isabel Marcer Oller
Generalitat de Catalunya. Departament d'Economia i Finances. Servei de Riscos Laborals i Polítiques Socials	Rosa Torm Bossa
Gràfiques Ortells	Elisabet Sesé
Submón	Juanita Zorrilla Pujana
Terra Sakra	Anna Rodríguez

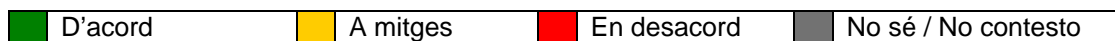
Diferents moments del treball en grups.

3. Avaluació de la sessió

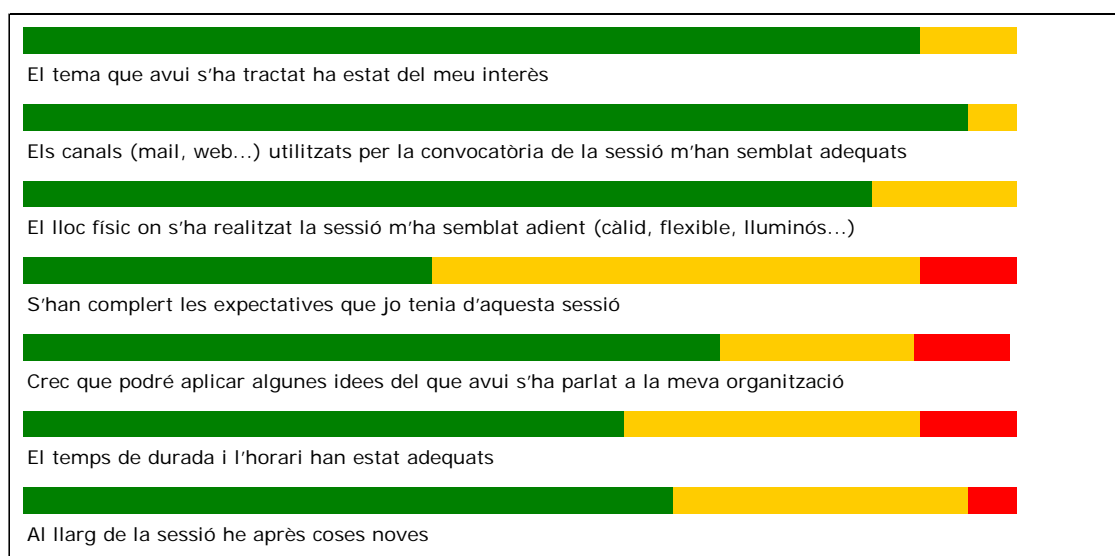
Al finalitzar la sessió es va passar un qüestionari d'avaluació que van respondre 20 persones (100% dels assistents).

Gràfic de resultats:

Llegenda de colors

Avaluació FormAcció 21 Indicadors

Temes que agradaria que es tractessin en d'altres FormAccions 21:

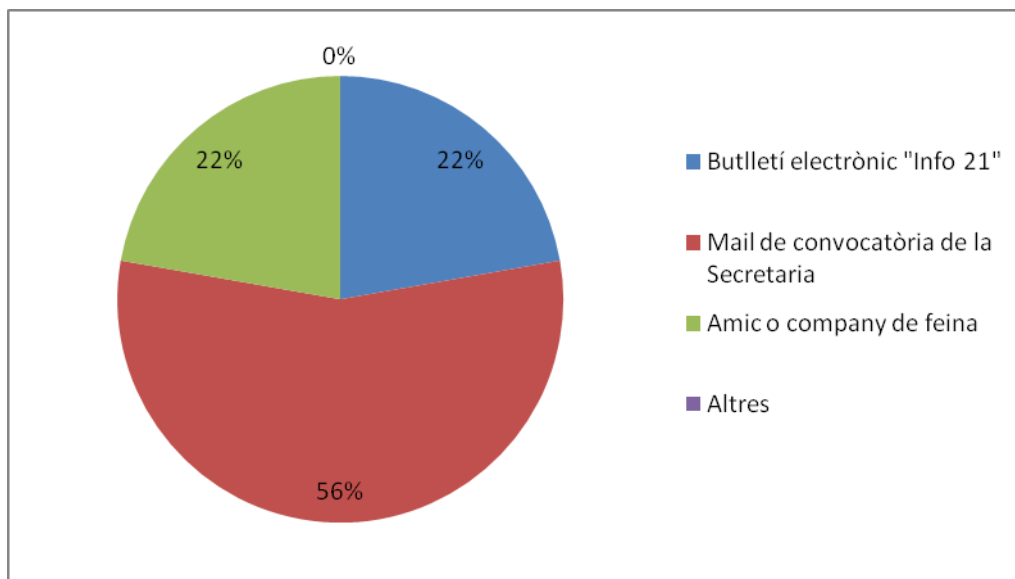
- Metodologia en l'elaboració d'indicadors; Un exemple del taller explicat a fons; Exemples pràctics ajustats al perfil dels participants; Indicadors de biodiversitat integrada a l'educació ambiental (4)
- Com millorar la participació a les entitats, empreses i organitzacions (2)
- Com motivar la gent gran per a reeducar-se en sostenibilitat
- L'avaluació de projectes
- Eficiència en la realització de projectes
- Comunicació
- Medi ambient
- Mobilitat
- Comerç just
- Contaminació acústica
- Vida quotidiana

NOTA: entre parèntesis s'indica el nombre de vegades que apareix un mateix tema als qüestionaris.

Altres comentaris i observacions:

- Recull d'indicadors, fonts d'informació sobre indicadors
- La sessió ha estat molt ben pensada i estructurada. Felicitacions.
- Esperava més metodologies d'aplicació, adequació d'ítems, exemples, sistemes de mesura...

Mitjans pels quals els assistents s'han assabentat de la sessió:

4. Annexos

- Presentació: Indicadors de sostenibilitat (Secretaria de l'Agenda 21)
- Presentació: Indicadors socials de sostenibilitat (M. Llobet)
- Document: Indicadors de RSO de les organitzacions (M. Llobet)
- Document: Lliçons apreses de la història dels indicadors socials
- Fitxa 1. Objectiu-actuació
- Fitxa 2. Actuació a avaluar
- Fitxa 3. Descripció de l'indicador

Formació: Indicadors de sostenibilitat

Indicadors per a l'avaluació d'accions ambientals i socials

[AGENDA 21 BCN]

20 de maig de 2010
17.00 a 19.30 h

Ajuntament de Barcelona

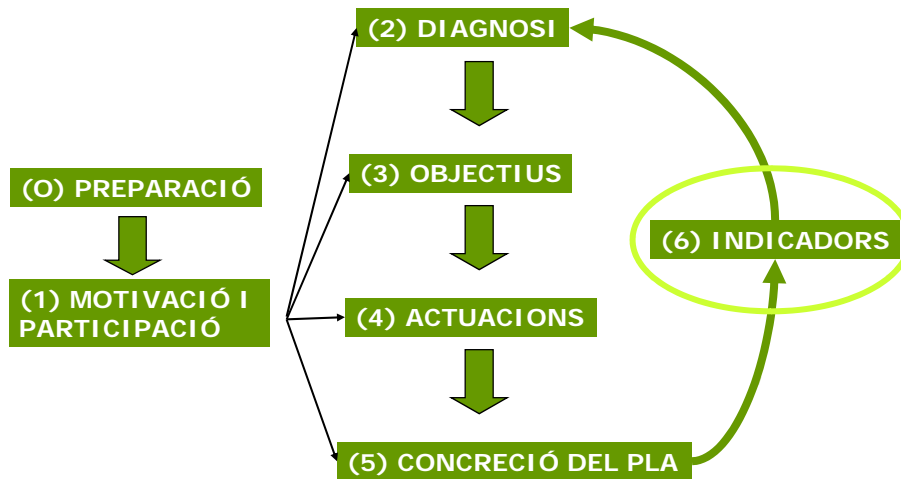
ORDRE DEL DIA

Formació: Indicadors de sostenibilitat

- 17.00 h **Benvinguda i presentació de la sessió.**
- 17.10 h **Indicadors de sostenibilitat: què són, característiques i com utilitzar-los.**
- 17.45 h **Els indicadors socials.** *A càrrec de Montserrat Llobet.*
- 18.30 h **Taller pràctic sobre l'elaboració d'indicadors del pla d'acció.**
- 19.15 h **Posada en comú, debat i resolució de dubtes.**
- 19.30 h **Finalització de la sessió.**

FASES DEL PLA D'ACCIÓ

AVALUACIÓ DEL PLA D'ACCIÓ

Per què volem avaluar el pla d'acció?

- Per comprovar si hem assolit els objectius definits
- Per introduir millores, reorientar el pla d'acció

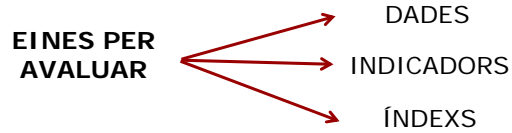
Com l'avaluem?

Amb una eina: els **indicadors**

Indicadors: són mesures que fem en el temps de paràmetres d'un sistema que ens donen informació sobre les **tendències** d'aquest.

INDICADORS: QUÈ SÓN

INDICADOR = DADA O CONJUNT DE DADES

Indicador: quantitat de residus de paper generada en una oficina

Càlcul: nombre de bosses recollida paper/dia (total mensual/anual)

Indicador: residus generats en una oficina

Càlcul: nombre de bosses/dia de rebuig + form + envasos + paper (total mensual/anual)

ÍNDEX = INDICADOR O CONJUNT D'INDICADORS *PONDERAT*

IDH: índex de desenvolupament humà

Càlcul: $x \cdot \text{Esperança de vida} + y \cdot \text{PIB} + z \cdot \text{Nivell d'alfabetització}$

INDICADORS: CARACTERÍSTIQUES

INDICADORS

Km que he fet a peu en un dia

Residus generats en un dia

Energia utilitzada en la meva activitat diària

Producte Interior Brut

Índex de Desenvolupament Humà

INDICADORS: EXEMPLES**Indicadors locals de sostenibilitat a Barcelona**

1 Protegir els espais lliures i la biodiversitat i ampliar el verd urbà.	<p>1. Superfície verda per habitant
2. Biodiversitat de les aus</p>
2 Defensar la ciutat compacta i diversa, amb un espai públic de qualitat.	<p>3. Accessibilitat a espais públics i serveis bàsics
4. Índex de renovació urbana</p>
3 Millorar la mobilitat i fer del carrer un entorn acollidor.	<p>5. Mode de desplaçament de la població
6. Proporció de l'espai viari amb prioritat per a vianants</p>
4 Assolir nivells òptims de qualitat ambiental i esdevenir una ciutat saludable.	<p>7. Nivell de contaminació acústica
8. Qualitat ambiental a les platges
9. Qualitat de l'aire
10. Esperança de vida en néixer</p>
5 Preservar els recursos naturals i promoure l'ús dels renovables.	<p>11. Consum total d'aigua per habitant
12. Consum públic d'aigua freàtica
13. Consum d'energia d'origen renovable</p>

INDICADORS: EXEMPLES**Indicadors locals de sostenibilitat a Barcelona**

6 Reduir la producció de residus i fomentar la cultura de la reutilització i el reciclatge.	<p>14. Generació de residus sòlids urbans
15. Recollida de matèria orgànica
16. Recollida selectiva de residus</p>
7 Augmentar la cohesió social, enfortint els mecanismes d'equitat i participació.	<p>17. Fracàs escolar
18. Població amb estudis universitaris finalitzats
19. Accessibilitat a l'habitatge
20. Grau d'associacionisme
21. Participació en els afers municipals</p>
8 Potenciar l'activitat econòmica orientada cap a un desenvolupament sostenible.	22. Nombre d'organitzacions amb certificació ambiental
9 Progressar en la cultura de la sostenibilitat mitjançant l'educació i la comunicació ambiental.	23. Nombre d'escoles que participen en projectes d'educació ambiental
10 Reduir l'impacte de la ciutat sobre el planeta i promoure la cooperació internacional.	<p>24. Emissions de CO₂ equivalents anuals
25. Nombre de punts de venda o consum de productes de comerç just
26. Grau de satisfacció ciutadana</p>

Indicador relacionat amb tots els objectius del Compromís

INDICADORS: DESCRIPCIÓ

Fitxa descriptiva d'un indicador

- Nom de l'indicador
- Objectiu i línies d'acció del Compromís a què fa referència
- Explicació del paràmetre de càlcul (com s'ha de mesurar)
- Font de les dades
- Unitats de mesura
- Periodicitat de mesura
- Tendència desitjada (objectiu numèric si és possible)
- Gràfics de representació i/o d'evolució
- Responsable de mesura (involucrar diversos agents)
- Data de darrera revisió
- Darrera dada mesurada

PROPOSTES DELS SIGNANTS

Dedicar als indicadors un esforç raonable:

És contraproduent obsessionar-se pels indicadors i destinar-hi massa energia **(UPC)**.

Una empresa pot necessitar indicadors quantitatius per justificar la seva feina, però en una associació, de vegades, l'observació és suficient i no cal invertir recursos desmesurats **(BACC)**.

FASES DEL PLA D'ACCIÓ

FITXA RESUM DEL PLA D'ACCIÓ

1. IDENTIFICACIÓ

Nom de l'organització:

2. DADES DE CONTACTE

Adreça:

Telefon:

Fax:

Adreça electrònica:

Pàgina web:

Persona de contacte:

3. DADES DEL COL·LECTIU

Nombre de persones del col·lectiu:

Nombre de persones implicades en el Pla d'Acció:

4. EL COMPROMÍS

Data de signatura del Compromís Ciutadà per la Sostenibilitat:

Data d'aprovació del Pla d'Acció:

Títol del Pla d'Acció:

Breu descripció dels continguts:

Breu descripció del procés d'elaboració:

FASES DEL PLA D'ACCIÓ

5. PRINCIPALS OBJECTIUS I LÍNIES D'ACCIÓ

Obj.	Línies d'acció									
1	1.1	1.2	1.3	1.4	1.5	1.6	1.7	1.8	1.9	1.10
2	2.1	2.2	2.3	2.4	2.5	2.6	2.7	2.8	2.9	2.10
3	3.1	3.2	3.3	3.4	3.5	3.6	3.7	3.8	3.9	3.10
4	4.1	4.2	4.3	4.4	4.5	4.6	4.7	4.8	4.9	4.10
5	5.1	5.2	5.3	5.4	5.5	5.6	5.7	5.8	5.9	5.10
6	6.1	6.2	6.3	6.4	6.5	6.6	6.7	6.8	6.9	6.10
7	7.1	7.2	7.3	7.4	7.5	7.6	7.7	7.8	7.9	7.10
8	8.1	8.2	8.3	8.4	8.5	8.6	8.7	8.8	8.9	8.10
9	9.1	9.2	9.3	9.4	9.5	9.6	9.7	9.8	9.9	9.10
10	10.1	10.2	10.3	10.4	10.5	10.6	10.7	10.8	10.9	10.10

Altres línies d'acció diferents de les especificades en el Compromís:

FASES DEL PLA D'ACCIÓ

6. RELACIÓ DE LES ACTUACIONS

Nombre total d'actuacions contemplades al Pla:

6.1. ACTUACIÓ:

Breu descripció:

Objectius i línies d'acció de referència (Compromís Ciutadà per la Sostenibilitat):

Fites:

Responsables:

Persones implicades:

Calendari:

Pressupost:

Beneficis esperats:

Indicadors:

Observacions:

FASES DEL PLA D'ACCIÓ

7. SEGUIMENT I AVALUACIÓ

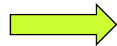
Indicadors de seguiment:

Objectius del pla	Nombre de l'actuació	Indicadors	Valor actual de l'indicador	Responsable

8. COL-LABORACIONS I TREBALL EN XARXA

9. COMENTARIS / ACLARIMENTS

10. DATA

Indicadors per a l'avaluació
d'accions ambientals i socials

Gràcies!

[AGENDA 21 BCN]

Ajuntament de Barcelona

Indicadors Socials de Sostenibilitat

Montserrat Llobet Abizanda
Economista i doctorant de sociologia
www.recercat.net

19 i 20-5-2010
FormAcció21

El concepte de SOSTENIBILITAT

L'Informe Brundtland (1988) defineix el desenvolupament (humà) sostenible com aquell tipus de desenvolupament que és capaç de **satisfer les necessitats actuals sense comprometre els recursos i possibilitats de les futures generacions.**

Jiménez (2003) observa que aquest concepte **"implica aspectes econòmics i comprèn qüestions socials que van més enllà de la percepció tradicional del medi ambient"**.

Les necessitats humanes

Dimensions socials i mediambientals es fonen

Existeixen unes **necessitats bàsiques**:

- Finites
- Universals
- Identificables
- Sinèrgiques

(Doyal i Gough, 1994)

Model de vida complex i senzill en lloc de model de vida complicat i simple

Els satisfactors de necessitats

No confondre'ls amb les necessitats:

Els satisfactors són **la manera de satisfer les necessitats humanes** i varien en funció de paràmetres culturals i ambientals.

Tipus de satisfactors:

- Violadors o destructors
- Pseudo-satisfactors
- Inhibidors
- Singulars
- **Sinèrgics** Solament aquests permeten el desenvolupament humà sostenible

Els indicadors de sostenibilitat

Segueixen la lògica de la Teoria de les Necessitats Humanes (1994):
finites, universals, identificables i sinèrgics.

Indicadors
de Sostenibilitat
de les Organitzacions

Indicadors
de Responsabilitat Social
de les Organitzacions

Montserrat Llobet
mllobet5@xtec.cat

Indicadors Socials de Sostenibilitat

5

Indicadors d'RSO

ORGANITZACIONS

Fases en la construcció del sistema d'indicadors

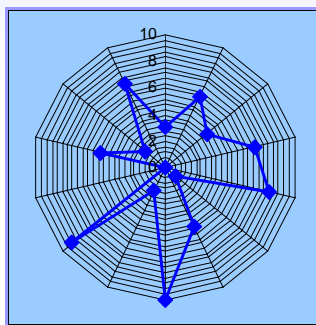
- Objectiu: **mesurar la RSO**
- Anàlisi conceptual: **proposta de definició**
- Operativització: **taula de dimensions**
- Aproximació: **Indicadors objectius de l'àmbit del treball**
- **Formalització dels indicadors:** nom, definició teòrica, definició operativa, expressió numèrica, població de referència, valors de referència, fonts de les dades, justificació, indicadors alternatius
- **Construcció dels índex socials**

Montserrat Llobet
mllobet5@xtec.cat

Indicadors Socials de Sostenibilitat

7

Mesurar la Responsabilitat Social de les Organitzacions

- Construir un **gràfic radial** per cada organització.
- Calcular **l'àrea del gràfic** que ens indica el nivell de RS.

Montserrat Llobet
mllobet5@xtec.cat

Indicadors Socials de Sostenibilitat

8

Proposta de definició de RSO

La **responsabilitat social de tota organització** està **en funció de l'impacte** que aquesta exerceix en la **qualitat de vida** de totes **les persones** que hi interaccionen, o que estan afectades pel desenvolupament de les seves activitats.

La **qualitat de vida** és la capacitat d'accés als recursos per part del subjecte, per a poder dominar i conduir conscièntment la seva pròpia vida. (Alguacil, 2000)

Taula de dimensions de la RSO

Ocupació, salut i educació.

Temps de lleure, participació i xarxes socials.

Habitatge, barri o residència i ciutat o territori

		QUALITAT DE VIDA		
		Qualitat ambiental	Benestar	Identitat cultural
AMBITES	Treball	Indicadors de l'àmbit del treball		
	Clients, usuaris o beneficiaris			
	Proveïments			
	Afectats			

Indicadors de l'àmbit del treball

Qualitat ambiental	Territori	Indicador d'escala territorial Indicador de qualitat del desplaçament Indicador de diversitat funcional en l'entorn del /centre de treball.
Benestar	Ocupació	Indicador d'estabilitat Indicador de sobre ocupació Indicador de solidaritat retributiva Indicador de flexibilitat
	Salut	Indicadors de salut laboral: accidentalitat, absentisme, baixes, alta rotació del personal, etc.
	Formació	Indicador de formació laboral
Identitat Cultural	Participació	Indicador de participació deliberativa Indicador de participació representativa
	Xarxes socials	Indicador de cohesió social Indicador d'igualtat d'oportunitats Indicador d'arrelament cultural

Formalització dels indicadors

- Nom de cada indicador
- Definició teòrica - conceptual
- Definició operativa
- Expressió numèrica (fórmula) si s'escau
- Població de referència
- Valors de referència
- Fonts, bases de les dades
- Justificació i argumentació de la seva pertinència
- Indicador/s alternatius

Construcció dels índex socials d'RSO

Proposta teòrica

- Rellevància: contempen les necessitats humanes bàsiques
- Oportunitat: sociologia de les organitzacions, rendició de comptes, contractació pública sostenible.

Proposta tècnica

- Escales: cardinals preferentment que ordinals
- Ponderació: aspectes dins de cada indicador, per que tots els indicadors del gràfic tenen la mateixa importància.

Lliçons apreses (Clifford W. Cobb i Craig Rixford) buscar amb el google

Montserrat Llobet
mllobet5@xtec.cat

Indicadors Socials de Sostenibilitat

13

Qualitat ambiental

Indicador
d'escala
territorial

Indicador
de qualitat del desplaçament

Indicador de diversitat funcional
en l'entorn del centre de treball

Montserrat Llobet
mllobet5@xtec.cat

Indicadors Socials de Sostenibilitat

14

Benestar

Indicador d'estabilitat
Indicador de sobre ocupació
Indicador de solidaritat retributiva
Indicador de flexibilitat

Indicadors de salut laboral:
accidentalitat, absentisme, baixes,
alta rotació del personal, etc.

Indicadors de formació laboral

Montserrat Llobet
mllobet5@xtec.cat

Indicadors Socials de Sostenibilitat

15

Identitat cultural

Indicador de participació deliberativa
Indicador de participació representativa

Indicador de cohesió social
Indicador d'igualtat d'oportunitats
Indicador d'arrelament cultural

Montserrat Llobet
mllobet5@xtec.cat

Indicadors Socials de Sostenibilitat

16

INDICADORS DE RESPONSABILITAT SOCIAL DE LES ORGANITZACIONS

Empreses (RSE), administracions públiques (RSA) i entitats no lucratives (RSNL)

INTENEM MESURAR LA RESPONSABILITAT SOCIAL!

Dimensions, components i indicadors de la qualitat de vida¹

		QUALITAT DE VIDA		
		Qualitat ambiental	Benestar	Identitat cultural
ÀMBITS	Treball	Indicadors de l'àmbit del treball		
	Clients, usuaris o beneficiaris			
	Proveïments			
	Afectats			

Indicadors objectius de RSO de l'àmbit del treball

Qualitat ambiental	Territori	Indicador d'escala territorial Indicador de qualitat del desplaçament Indicador de diversitat funcional en l'entorn del /centre de treball.
Benestar	Ocupació	Indicador d'estabilitat Indicador de sobre ocupació Indicador de solidaritat retributiva Indicador de flexibilitat
	Salut	Indicadors de salut laboral: accidentalitat, absentisme, baixes, alta rotació del personal, etc.
	Formació	Indicador de formació laboral
Identitat Cultural	Participació	Indicador de participació deliberativa Indicador de participació representativa
	Xarxes socials	Indicador de cohesió social Indicador d'igualtat d'oportunitats Indicador d'arrelament cultural

¹ Llobet Abizanda, Montserrat (2008). Indicadors de Responsabilitat Social de les Organitzacions. Treball de recerca publicat a www.recercat.net

Indicador d'escala territorial: Mesura la distància que el personal ha de recórrer des del seu habitatge fins al centre de treball, tenint en compte la conveniència que el percentatge de personal de l'organització que treballa en la mateixa comunitat territorial on viu no sigui inferior al 70%.

Indicador de qualitat del desplaçament: Reflecteix si el desplaçament es realitza en transport públic o privat.

Indicador de diversitat funcional en l'entorn del centre de treball: Valora la diversitat de funcions socials que es desenvolupen en la zona on se situa el centre de treball. S'hauria de tenir en compte si l'organització és del sector primari.

Indicador d'estabilitat: El compromís de l'organització amb el personal es pot amidar en funció de la durada prevista del contracte laboral. Es poden distingir uns nivells d'estabilitat en el treball de més a menys entre funcionariat, empresariat, contractació indefinida i temporal.

Indicador de sobre ocupació: Atès que la jornada màxima legal és actualment de 40 hores setmanals, aquesta mesura és el punt de referència a partir del com es pot valorar la sobre ocupació. Així les hores extraordinàries, remunerades o no, indiquen sobre ocupació.

Indicador de solidaritat retributiva: Si una diferència de sous desproporcionada entre les diferents categories professionals és font d'injustícia, llavors es podria establir una forqueta de remuneracions segons la qual els salaris dels directius no puguin superar en "x" vegades els salaris d'inferior categoria. També es podria tenir en compte l'equitat diferencial entre les remuneracions, això és, que el sou es correspongui amb el nivell de complexitat del lloc de treball i que de les diferències no siguin tan grans com per a irritar al personal menys afavorit ni tan petites com per a restar motivació a qui aspiri a pujar de categoria professional.

Indicador de flexibilitat: Inclouria la flexibilitat horària i altres aspectes de flexibilitat, com treballar des del domicili o el treball per objectius, que facilitin la conciliació de la vida laboral i personal. Podria contemplar el percentatge de personal que pot gaudir d'aquesta flexibilitat.

Indicadors de salut laboral: Atès que són moltes les causes (desplaçaments, discriminació arbitrària, inestabilitat, sobre ocupació, formació deficient en riscos laborals, impossibilitat de participació, ambient de treball hostil, ritme de treball frenètic, inadaptació a la tecnologia utilitzada o crisi d'identitat amb l'organització) que poden generar problemes de salut, pot resultar més efectiu estudiar les conseqüències que generen: accidentalitat, baixes per malaltia, absentisme o un alt nivell de rotació del personal.

Indicador de formació laboral: Malgrat la dificultat de valorar la formació degut a la multitud d'aspectes que incideixen en la seva qualitat, la importància de l'activitat formativa per al desenvolupament personal i professional obliga, com a mínim, a tenir en compte el temps que es dedica a la formació. Per altra banda, es pot analitzar l'equilibri entre la distribució de la formació específica i genèrica. També pot ser interessant tenir en compte si la formació es realitza dintre o fora de l'horari laboral i si forma part del pla de formació de l'organització o es tracta de cursos standard.

Indicador de participació deliberativa: Recolliria el temps dedicat a debatre sobre els problemes, reptes i projectes de l'organització, pel que la unitat de mesura pot ser les hores anuals que cada treballador/a dedica a aquest tipus de trobada. També seria necessari contemplar el nombre de persones convocades a deliberar i diferenciar entre si les reunions són informatives, consultives o delegades.

Indicador de participació representativa: Si existeixen mecanismes d'elecció dels òrgans de govern de l'organització, la participació representativa dependrà del percentatge de persones que hagin votat en les últimes eleccions. En el cas que el vot fos obligatori la participació seria major i aquest indicador donaria una visió distorsionada del nivell d'implicació del personal en l'organització. Si no existeixen dits mecanismes llavors aquest indicador és necessàriament zero.

Indicador de cohesió social: L'elaboració d'un sociograma pot ser útil per a valorar la cohesió social des del punt de vista intern, i des del punt de vista extern es podria tenir en compte si l'organització forma part d'associacions sectorials, patronals, culturals, etc.

Indicador d'igualtat d'oportunitats: Si una organització socialment responsable està integrada en el seu entorn social, llavors la diversitat social de l'entorn (gènere, discapacitat, orientació sexual, edat, religió, identitat cultural, raça, etc.) ha de ser similar a la de la pròpia organització. Respecte a la igualtat d'oportunitats en l'ascens de categoria professional, es fa difícil valorar-la sobre la base de tots els aspectes de diversitat, pel que tenint en compte que el gènere és l'aspecte de promoció professional al que històricament s'ha donat més importància aquest podria ser l'únic ítem a valorar.

Indicador d'arrelament cultural: Un alt nivell de participació i de cohesió social interna i externa enforteix l'arrelament cultural, però la llengua utilitzada en les relacions socials és potser l'aspecte més rellevant de la identitat cultural. Així una major coincidència entre la llengua utilitzada i la llengua pròpia del territori on l'organització té el seu centre de treball indicarà un arrelament cultural més fort.

LLIÇONS APRESES DE LA HISTÒRIA DELS INDICADORS SOCIALS

Síntesi del document “Lessons learned from the History of Social Indicators” de Clifford W. Cobb i Craig Rixford

Sergi Benedicto Bonilla

Juliol 2006

Gabinet Tècnic

Polítiques culturals

Avaluació i indicadors. 1

Sumari

0.	Introducció	2
1.	Tenir un número no implica necessàriament tenir un bon indicador	3
2.	Els indicadors efectius requereixen d'una base conceptual clara	4
3.	No existeix cap indicador lliure de valors	5
4.	Un gran abast és enemic de l'efectivitat	6
5.	El valor simbòlic d'un indicador ha de sobrepassar el seu valor literal	7
6.	No confondre els indicadors amb la realitat	8
7.	Un programa democràtic d'indicadors requereix quelcom més que un bon procés de participació	9
8.	Mesurar no condueix necessàriament a una acció apropiada	10
9.	Una millor informació porta a millors decisions i resultats, però no tan fàcilment com sembla	11
10.	Provocar el pensament dominant sobre què causa un problema és el primer pas per fixar-lo	12
11.	Per actuar, cal mirar els indicadors que revelen causes, no símptomes	13
12.	Si es té el control sobre els recursos, és millor anar dels indicadors als resultats	14

0. Introducció

Tot i que s'han utilitzat indicadors des dels principis de la Història, la consciència d'utilitzar indicadors per valorar les condicions socials és molt més recent. A la dècada de 1830, els reformistes socials de Bèlgica, França, Anglaterra i els Estats Units, van començar a utilitzar indicadors estadístics per analitzar la sanitat pública i les condicions socials. A Europa, els metges i els estadístics van liderar el desenvolupament d'aquest camp, buscant la forma per comprendre la naturalesa de les epidèmies a les ciutats industrials. Amb l'ús de dades censals, que es van recollir per primer cop en aquella època, van formular models causals que, per exemple, mostraven com el desig estava vinculat a la pobresa i altres condicions socials. Així doncs, existeixen precedents molt antics del treball amb indicadors.

Aquest document resumeix el text *"Lessons learned from the History of Social Indicators"* de Clifford W. Cobb i Craig Rixford, publicat l'any 1998. Cobb i Rixford fan un repàs històric del treball realitzat amb indicadors que intenten mesurar aspectes de la societat.

Els autors donen una visió de l'evolució dels indicadors des d'aquella època fins a l'actualitat, on el treball amb indicadors és molt més refinat i orientat als resultats, i no tant a la simple mesura de fets. Des d'aquesta visió temporal i amb l'anàlisi dels problemes presentats per cadascuna de les investigacions basades en indicadors, els autors extreuen dotze lliçons sobre la construcció dels indicadors.

El present document sintetitza aquestes lliçons en dotze fitxes, una per lliçó, en què s'expliquen el contingut de cadascuna d'elles i es posen casos d'exemple que demostrin el sentit de la lliçó apresada.

1

Tenir una xifra no implica necessàriament tenir un bon indicador

Un error comú en el treball amb indicadors és creure que perquè alguna agència oficial ha mesurat quelcom, un indicador basat en aquesta mesura és bo. Aquesta forma d'entendre els indicadors es fonamenta en la creença que les quantitats revelen qualitats. I aquesta és la tasca més difícil a dur a terme en l'elaboració d'indicadors.

El millor que es pot fer és concebre mesures numèriques a partir de les quals es puguin inferir qualitats. És com si volguéssim mesurar quelcom que no podem veure si hi mirem directament; només ho podem veure de reüll.

El que cal tenir present és que la qualitat és sempre ambivalent i qualsevol afirmació sobre aquesta és provisional fins al final.

Exemple

Intentar mesurar la salut de l'economia nacional d'un país amb un sol número ha donat sempre resultats enganyosos. Al segle XVII, el comerç exterior va esdevenir una part important de l'economia d'Anglaterra. El comerç exterior era relativament fàcil de mesurar: les lleis requerien que tots els vaixells s'havien de descarregar de dia, el que permetia que els inspectors revisessin la càrrega.

En tant que el nombre de béns que entraven i sortien d'Anglaterra era l'únic indicador econòmic durant bona part del segle XVII, es va convertir en habitual tractar la "balança comercial" com a una representació de la salut de tota l'economia. Si les exportacions eren major que les importacions, l'or s'acumulava a la tresoreria. I en conseqüència, un increment en l'estoc d'or va començar a ser vist com una mesura del poder econòmic del país.

Dos segles després, aquest hàbit mental encara es manté. Els economistes d'avui en dia pensen que la producció i els ingressos són millors indicadors de salut econòmica que els fluxos d'or. Però encara pensen que la quantitat mesura la qualitat. D'aquí a dos segles, els ciutadans miraran enrere sorpresos que estiguem enlluernats per les figures productives. Com millors indicadors de qualitat es desenvolupin, més velles mesures de quantitat queden fora de joc.

Per crear un bon indicador, cal destinar temps per clarificar exactament què és el que es vol mesurar. Si no s'hi destina aquest temps, s'acaba obtenint un indicador que mesura una altra cosa de la que es volia mesurar.

Entre els grups de treball que desenvolupen indicadors, existeix la tendència a començar la recopilació de dades sense una comprensió clara de què cal mesurar. Destinar temps a desenvolupar conceptes clars sembla per a molta gent un exercici intel·lectual inútil, però la manca de claredat pot portar problemes. Tot i que la mesura pot ajudar a clarificar els conceptes, els conceptes no emanen de les dades.

Exemple

Al segle XIX, quan Samuel Chipman va visitar les presons i cases de la caritat de Nova Anglaterra per recollir informació sobre els efectes del consum d'alcohol, va presumir que la diferència entre una persona sòbria i una beguda era òbvia. Chipman va demanar als cel·ladors i vigilants que possessin aquests adjectius als interns com si fossin termes neutrals.

De forma retrospectiva, sembla clar que aquests termes no eren mesures correctes de la quantitat d'alcohol consumit, però va generalitzar mesures d'aprovació o desaprovació.

El mateix problema es podria aplicar avui si s'intenta recollir dades sobre el nivell d'addicció. Molta gent pensa que qualsevol persona que consumeix drogues il·legals es pot classificar com a "addicte". Les definicions sense cura poden dur a estadístiques enganyoses i a males polítiques.

Tot treball seriós amb indicadors és polític. La decisió sobre què comptar i com comptar-ho implica fer judicis de valor.

Donat que tots els indicadors estan relacionats amb valors o porten missatges implícits, els informes d'indicadors no poden ser neutrals. Si es té en compte aquest fet, es faran presentacions dels indicadors més equilibrades, però ometre l'anàlisi o la interpretació no convertirà els informes en neutrals.

Exemple

Avui dia, la idea del cens sembla políticament neutral per a molts ciutadans, el terme "census" prové del mot llatí "censura". En l'Imperi Romà, l'oficina del censor era responsable no només de comptar la gent, les propietats i distribuir els aliments sinó que també s'encarregava de mantenir els valors morals.

Posteriorment, a Europa va succeir el mateix: les ciutats lliures de la Itàlia renaixentista examinaven l'estatus de les famílies per determinar qui contribuïa a la societat i qui podia ser un lladre. Al primer se li imposaven els impostos mentre al segon se l'expulsava. Comptar i jutjar era vist com una sola cosa.

No ha existit mai cap època en què comptar fos una tasca purament tècnica. Sempre ha implicat judicis de valor a través dels quals les classes dirigents han imposat els seus valors a la resta de la societat.

Una llista petita d'indicadors és més poderosa que una llarga llista.

Històricament, els treballs més importants en matèria d'indicadors s'han centrat en una sola qüestió. Això ha portat a observar darrera dels aspectes més obvis d'una situació i a fer preguntes més preguntes que en treballs anteriors.

És natural que s'explorin totes les característiques de la societat utilitzant molts indicadors que permetin fer un dibuix detallat de la situació. Ara bé, és més efectiu buscar pocs indicadors que siguin profunds i convincents, i que representin la complexitat del conjunt.

Exemple

El projecte Oregon Benchmarks és un clar exemple de sobreabundància d'indicadors. Tot i que aquest projecte va començar amb 158 indicadors organitzats d'acord amb el programa de govern, el nombre es va incrementar fins als 272 durant molts anys.

Per tal de fer els valors de referència (*benchmarks*) més significatius i efectius, l'Oregon Progress Board va reduir el nombre fins als 92 i els va reorganitzar d'acord amb els tres objectius primaris del Pla Estratègic d'Oregon.

En els dos anys posteriors, el grup va explorar les relacions causa-efecte entre els indicadors per tal d'identificar les relacions clau i els indicadors que representaven millor la situació del sistema.

5

El valor simbòlic d'un indicador ha de sobrepassar el seu valor literal

El números satisfan el nostre desig de comprensió quan pensem literalment sobre la informació. Tot i que les dades numèriques sovint responen a l'objectiu d'establir fets literals, és important tenir en compte que els números també poden actuar com a metàfores. Aquest fet és especialment rellevant en els índexs que combinen diferents factors.

En aquests casos, sovint no queda clar què mesura concretament el valor obtingut de l'índex, així que només pot funcionar com una metàfora. Aquesta funció metafòrica és el que més distingeix un indicador d'una estadística.

Exemple

La utilització del mussol pigat com a indicador de la biodiversitat d'un bosc cal entendre-la com una metàfora. Això no significa que els mussols no existeixin com a animals o que no necessitin protecció com a espècie.

La qüestió principal resideix en el fet que l'existència d'aquesta espècie simbolitza un ampli ventall de valors ecològics i la salut general d'un ecosistema complex.

Com qualsevol bon indicador, la vitalitat de la població de mussols pigats amaga darrera seu un significat molt ampli i que és difícil de mesurar.

Els indicadors ens poden ajudar a entendre situacions complexes quan condensen molta informació en un simple número o gràfic. Ara bé, sempre existeix el perill de que el propi indicador sigui pres com la pròpia realitat subjacent que condensa. És molt fàcil caure en la mandra intel·lectual i oblidar la complexitat del procés que ha creat el número que serveix com a representant del concepte.

Cada indicador és una representació feble d'un conjunt complex de successos. Confondre l'estadística amb la realitat és molt comú, però aquest fet cal tenir-lo en compte si es volen crear indicadors de qualitat.

Una de les millors maneres per protegir-se d'aquestes creences és intentar desenvolupar diversos indicadors per al mateix fenomen. Així, quedarà clar que cap indicador pot representar la realitat completament per sí sol.

Exemple

Abans dels anys 70s, els Informes sobre el Crim de l'FBI eren la única font disponible sobre estadístiques del crim als Estats Units. Aquestes estadístiques administratives eren molt poc fiables com a indicador del nivell de criminalitat. Es tractava de dades extretes dels informes policials, que contenien diferents biaixos. Alguns crims com la violació estaven poc representats per la policia i, en conseqüència, en els Informes sobre el Crim. Tot i que l'homicidi pugui semblar el crim menys ambigu, es comptabilitzava de forma diferent segons la jurisdicció. També el robatori en propietat privada estava representat en excés perquè l'informe policial és necessari per al cobrament de l'assegurança.

El Gabinet d'Estadística de Justícia va desenvolupar l'Enquesta Nacional de Víctimes del Crim per corregir les deficiències dels Informes sobre el Crim. A través de l'enquesta a les víctimes, es va obtenir un dibuix molt diferent: els delictes que estaven poc representats per la policia van emergir, especialment d'aquells que són compromesos per a les víctimes. Però per altra banda, quan es demanava a la gent que recordés successos que els havien passat en els sis mesos anteriors, es van produir molt poques respostes.

Cap d'aquests indicadors de la criminalitat mesura la incidència "real" del crim. Cadascun pot infravalorar o sobrevalorar diferents tipus de crims. És per això que no es poden utilitzar com a estàndards.

Entre la gent que treballa en activitats que tenen a veure amb la societat existeix la creença que l'exposició pública i les reunions amb les entitats finançadores són la millor forma de convertir un procés en democràtic. Segons aquest punt de vista, els indicadors socials produiran millors resultats si es desenvolupen amb una àmplia representació de la comunitat.

A la pràctica, insistir en tenir el vist-i-plau de les entitat finançadores i dels ciutadans sol conduir a dissenyar indicadors que no són útils per modificar les pràctiques existents. Seria útil per als projectes de disseny d'indicadors convertir en prioritat el contingut dels indicadors i no establir com a prioritat la democràcia del procediment en sí. Això no significa que el procediment no sigui important sinó que una àmplia participació no serà mai el millor "indicador" de la democràcia d'un projecte de disseny d'indicadors.

Exemple

Els informes de caire social sovint han tingut una vessant política només quan els autors no han intentat obtenir consens. Els informes sobre les condicions de treball o la salut pública del segle XIX a Europa i els Estats Units van tenir impacte només quan una comissió era dominada per una persona que va portar endavant una perspectiva que no satisfieia totes les parts.

Per exemple, el Gabinet del Treball de Massachussets va defensar una posició a favor dels treballadors durant els primers anys d'existència fins que el governador va canviar els directors inicials per algú que pogués aportar una presentació més "equilibrada" dels fets.

Els indicadors tenen sentit com a eina només en tant que formen part d'un pla d'acció més extens. És possible que la nova informació que contenen els indicadors canviï les percepcions sobre una qüestió, però les connexions amb l'acció no són automàtiques.

Existeix una dita en el camp dels indicadors socials que diu que “el que es mesura, es fa”. Aquesta expressió és un bonic eslògan, però no és del tot cert: d'una banda, els governs han compilat moltes estadístiques que no han tingut efecte sobre les polítiques; de l'altra, els poders públics sovint actuen sobre la base d'informació anecdòtica i, posteriorment, desenvolupen indicadors per posar a prova, modificar, o justificar una política.

En moltes ocasions, els indicadors no condueixen a l'acció; en altres, l'acció precedeix el desenvolupament dels indicadors.

Cas d'exemple

Als anys 1830s, els metges de França i Anglaterra van demostrar estadísticament la relació entre la pobresa i les malalties greus. Quaranta anys després, els estudis del Gabinet del Treball de Massachussets van desenvolupar indicadors que demostraven les pobres condicions de treball i habitatge de la classe treballadora. Cap d'aquests estudis ha tingut el mateix impacte en l'escena política com els textos de Víctor Hugo o Charles Dickens, que tenien efectes tant en els sentiments com en les reflexions dels lectors.

Un altre exemple el trobem en les lleis sobre la contaminació de l'aigua dels Estats Units dels anys 60s i 70s. Aquestes lleis es van basar durant molt temps en fotografies que mostraven peixos morts en els rius, no en mesures refinades de la qualitat de l'aigua. Encara avui hi ha poques evidències que demostrin el nivell de contaminació de l'aigua dels rius i llacs del país. El sistema estadístic de seguiment va amb retard en la comprovació de la qualitat de l'aigua.

La funció política dels indicadors és sempre indirecta i circumstancial. Difícilment els problemes queden sense resoldre per manca d'informació. Evidentment, si els governants treballen en base a estadístiques incorrectes, prendran decisions incorrectes. Però això no implica que uns millors indicadors portin a millors decisions.

Per canviar una perspectiva, la informació ha de tenir efecte sobre les motivacions o les percepcions sobre com funciona el món. Els indicadors, com a forma d'informació que són, només poden ser una peça d'un gran trencaclosques.

Exemple

Un cas interessant d'ambigüitat en la informació és com els grups competidors van interpretar de forma diferent la crisi energètica dels anys 70s. Els consumidors volien el petroli més econòmic, mentre els ambientalistes fomentaven un increment en els preus per afavorir la conservació dels espais naturals.

Els diferents grups van desenvolupar diferents indicadors per argumentar la seva posició. Aquells que indicaven que el món s'estava quedant sense petroli van dissenyar gràfics sobre les reserves disponibles que situaven en 20 anys el límit d'aquestes. Per la seva part, els consumidors es van basar en el fet que les companyies petrolíferes obtenien grans beneficis i que el descens en les taxes de producció era una estratègia de les companyies per donar la imatge que les reserves s'estaven esgotant.

Més informació no hagués canviat la perspectiva de les dues parts. Una part utilitzava indicadors de petroli al sòl mentre l'altra utilitzava indicadors des d'una perspectiva empresarial. Els governants es van trobar al mig del conflicte. El que els feia falta no era més informació o indicadors sinó nous models que els ajudessin a reflexionar sobre la situació.

Els informes estadístics s'han d'adreçar als problemes que preocupen la gent. Això implica haver de prestar atenció a condicions que prèviament s'han ignorat així com contemplar que una idea molt estesa pot ser errònia.

El principal poder en el debat sobre les polítiques públiques resideix en ser capaç de canviar la definició del problema. Aquest és el primer pas per canviar una política i potser una de les utilitats més efectives del treball amb indicadors. Aquesta funció dels indicadors s'anomena sovint com la "funció il·luminadora".

Segons els autors, aquest és el poder dels indicadors per alterar la comprensió general d'un problema i, per tant, conduir a un canvi en la definició del problema. Amb una anàlisi convincent sobre perquè existeix un problema, un grup pot obtenir suport per a una nova solució.

Exemple

En els últims anys, els indicadors han estat utilitzats per treure credibilitat a l'Estat del Benestar. Un autor influent com Murray va utilitzar l'estadística per convèncer molta gent que els esforços per ajudar els més desafavorits no només costaven molts impostos, sinó que també eren contraproductius per als propis desafavorits.

Altres investigadors van qüestionar aquesta anàlisi, però l'argument va tenir èxit polític. Aquest ha estat el treball de base per desmantellar l'Estat del Benestar, procés que es va iniciar als anys 90s. Murray i altres autors van aconseguir canviar els termes del debat i les percepcions sobre la naturalesa de la pobresa. Un cop la qüestió va ser *com* podríem reformar el benestar i no *si* s'hauria de reformar, el debat ja estava finalitzat.

Els indicadors que es centren només en els símptomes rarament resolen els problemes. Per canviar els símptomes, és necessari tenir una teoria sobre què l'està causant i posar-la a prova de forma repetida.

Si es comença amb una idea confusa és fàcil acabar el procés amb conclusions ambigües. Això pot passar si el projecte d'indicators no té una teoria o una idea sobre què causa problemes i què pot permetre resoldre'ls. Si els indicadors parlen només de les condicions existents sense afegir alguna perspectiva sobre perquè es produeixen, els informes difícilment portaran cap a l'acció.

Especificant una o més hipòtesis, serà possible guanyar en claredat sobre què s'espera d'un indicador un cop aquest ha estat desenvolupat.

Exemple

Un exemple interessant és el del projecte d'indicador de la comunitat de Honolulu. En una comunitat amb una forta dependència del turisme, els membres de la comunitat local es preguntaven si podien incrementar l'ocupació amb un increment de la indústria turística. Enlloc d'assumir com a veritat aquesta hipòtesi, van posar a prova la hipòtesi analitzant la relació entre la mida de la indústria turística de la zona i el nombre de llocs de treball.

Sorprenentment, van veure que un creixement de la indústria turística no produiria necessàriament més llocs de treball. Una exploració posterior intentava determinar si la diferència era causa per un increment en la productivitat dels treballadors o si el nombre de treballadors actual podia suportar qualsevol nombre de turistes. A través d'aquesta anàlisi de les hipòtesis, el projecte va descobrir que la clau per crear ocupació no residia en atreure més turistes sinó en diversificar l'economia.

Els indicadors no són una finalitat en sí mateixos. El seu objectiu principal és alertar la societat i els gestors públics de l'existència i la causa dels problemes que s'han de resoldre. Això només és possible quan els equips dedicats a l'elaboració d'indicadors estan en contacte amb els càrrecs que disposen del poder per fer canvis importants. En tot cas, els indicadors no haurien d'influir en els resultats.

Sovint resulta útil pensar què poden fer els càrrecs per canviar el valor de l'indicador. Què causa el problema? Qui té el poder per resoldre'l? Determinar qui té el poder per emprendre accions pot ajudar a clarificar quins resultats es poden esperar d'un informe estadístic d'indicadors.

Exemple

La ciutat nord-americana de Santa Mònica és un exemple de com es poden utilitzar els indicadors per canviar els resultats. La ciutat va desenvolupar una sèrie d'indicadors de sostenibilitat per fer el seguiment dels recursos utilitzats. Un dels indicadors va mostrar que només el 15% dels vehicles municipals utilitzava combustibles de baixa emissió.

En resposta a aquesta situació, la ciutat va fer un pla per incrementar aquest percentatge fins al 75% a l'any 2000. Per tant, a Santa Mònica l'agència podia utilitzar els indicadors per fer el seguiment i canviar la pròpia perspectiva. Van tenir l'habilitat d'actuar segons la informació obtinguda i crear un resultat amb èxit.

En altres casos, quan un grup publica les taxes d'atur locals, aquesta informació no té molt poder per canviar les taxes directament. Això no implica que els grups d'indicadors hagin de triar només indicadors sobre els quals poden influir; aquest fet posa en evidència que hi ha més oportunitats per veure els resultats del treball amb indicadors si és té control sobre les causes.

FITXA 1. OBJECTIU - ACTUACIONS

Trieu un objectiu del vostre pla d'acció (real o suposat), i concreteu una o varies propostes d'actuacions que penseu que us ajudaran a aconseguir l'objectiu definit. Penseu bé l'objectiu i definiu-lo en l'espai i el temps. Les actuacions també ha de ser concretes pel que fa a espai, temps, actors, materials...

OBJECTIU DEL PLA D'ACCIÓ	PROPOSTES D'ACTUACIÓ
<i>Definició:</i>	

FITXA 2. ACTUACIÓ A AVALUAR

Trieu una actuació de la fitxa 1 i descriuiu els aspectes relacionats amb l'actuació (només aquells ombrejats en gris), pensant en facilitar l'avaluació de la mateixa. (Aquesta fitxa és la mateixa que teniu a la fitxa-resum del pla d'acció).

ACTUACIÓ:

Breu descripció:

Objectius i línies d'acció de referència (Compromís Ciutadà per la Sostenibilitat):

Fites:

Responsables:

Persones implicades:

Calendari:

Pressupost:

Beneficis esperats:

Indicadors:

Observacions:

FITXA 3. DESCRIPCIÓ DE L'INDICADOR

A partir de l'indicador que heu enunciat a la fitxa 2, definiu amb aquesta pauta tots els aspectes de l'indicador.

INDICADOR:	
Explicació del paràmetre de càlcul: <i>Com calcular l'indicador</i>	
Font de les dades: <i>Documentació, observacions...</i>	
Unitats de mesura: <i>Objectives (pes, núm...)</i>	
Periodicitat de mesura: <i>Diària, mensual, anual, a final de campanya...</i>	
Tendència desitjada: <i>Objectiu numèric si és possible</i>	
Responsable de les mesures: <i>Una o més persones</i>	
Representació de resultats: <i>Tipus de gràfic, mapes...</i>	
Data de darrera revisió:	
Darrera dada mesurada:	